

"Een kind heeft honderd talen, maar de school en de samenleving stelen er negenennegentig van". Deze uitspraak van Loris Malaguzzi (1920-1994) vat krachtig het concept van Reggio Emilia samen. Malaguzzi was pedagoog en charismatisch en bevlogen idealist. Hij ontmoette in 1945 Reggio, een kleine stad in Noord Italië, enkele ouders die zelf een kleuterschooltje wilden oprichten. Het werd de basis van waaruit Malaguzzi zijn pedagogische ideeën kon ontwikkelen: het resultaat is dat in Reggio drieëndertig peuter- en kleuterscholen volgens zijn principe werken. In veel landen zijn ouders en leraren geraakt door dit concept.

In het verband van dit boekje is het aardig even halt te houden bij een driedeling die Malaguzzi aanbrengt in zijn werkwijze. Hij spreekt van 3 pedagogen. De kinderen zijn de eerste pedagoog. Hij gaat uit van een respect voor het kind, en gelooft in een enorm potentieel aan mogelijkheden en creativiteit bij elk kind. De leraar noemt hij de tweede pedagoog. Zij kunnen veel maken en breken. De derde pedagoog is de omgeving. En daarbij moet je vooral denken aan de ruimte waarin kinderen actief zijn: de speelplaats, het lokaal, de tuin. Steeds zoeken de leraren naar mogelijkheden om de omgeving zo in te richten dat kinderen gestimuleerd worden om tot nieuwe ideeën te komen. Daarbij letten ze op de architectuur (vanuit elke ruimte kunnen de kinderen de buitenwereld zien), de kleur (van de meubels, de wanden, de spullen), de werkmiddelen, de lichtval (ze maken gebruik van verschillende soorten belichting), de inrichting (rustige werkplekken, ateliers, kring, beweegruiimte). De inrichting is doordacht; geplaatste objecten zoals spiegels (veel spiegels op onverwachte plekken) en kapstukken zorgen voor een overzichtelijk en rustgevend karakter. Overal is prachtig kinderwerk met tekst en uitleg. En voor kinderen op ooghoogte opgehangen.

Reggio en Freinet.

Geplukt van een site van een Gentse Freinetschool.

Kinderen van Reggio Emilia en van Gent

Tot nu toe weren kindertekeningen en dito knutselwerken enkel in het museum opgehangen als men Art Brut en aanverwante wilde exposeren. Wanneer het [Stedelijk Museum van Amsterdam](#) onlangs kinderwerk met een totaal andere bedoeling liet zien, moet er wel iets bijzonders mee aan de hand zijn. De getoonde kinderwerken komen uit Reggio Emilia, een stadje in Noord-Italië, waar door uitzonderlijk gunstige omstandigheden een al even uitzonderlijk pedagogisch project tot stand kwam, zo exceptioneel dat het internationale weerklank verwierf en nu als model dient bij integratieprojecten voor kinderen van migranten en achtergebleven bevolkingsgroepen, van Washington tot Amsterdam.

"Een kind heeft honderd talen, maar de school en de samenleving stelen er negenennegentig van". Deze doordenker van Loris Malaguzzi (1920-1994) vat prachtig het hele opzet van Reggio Emilia samen. Malaguzzi was een zeer bezield pedagoog, een charismatisch en bevlogen idealist. In 1945 ontmoette hij in Reggio enkele ouders die zelf een kleuterschooltje wilden oprichten. Het klikte en Malaguzzi had hier een basis van waaruit hij zijn pedagogische ideeën kon ontwikkelen: respect voor het kind, zich niet blindstaren op de beperkingen, maar geloof in een enorm potentieel aan mogelijkheden en creativiteit bij elk kind. Het resultaat is dat nu in Reggio drieëndertig peuter- en kleutertuinen volgens zijn principe werken. Door de creativiteit van het kind te stimuleren wil men het kind niet beroven van zijn enorm reservoir aan mogelijkheden om zich te uiten.

Toen ik kind was, werden de kleutertuinen nog "bewaarklassen" genoemd. Is die tijd werkelijk al lang vervlogen? Anno 1998 lezen wij in het "Gents Stadsmagazine" een artikel van vier bladzijden gewijd aan de Stedelijke crèches en peutertuinen, uitsluitend in termen van: ouders

die hun kinderen "achterlaten", crèches en peutersuinen die kinderen "bijhouden", en waar voor de rest de nadruk wordt gelegd op "speelgoed om de heilige man uit Spanje jaloers te maken" en gezelligheid", terwijl een ballenbad en een verwarmde watermatras zowat het summum moeten voorstellen! Niet zo echter in Reggio: de ouders worden er sterk bij de werking van de crèches betrokken. Kinderen laten er "gewoon" speelgoed vanzelf links liggen en leven zich creatief uit met de edele afvalprocessen van de consumptiemaatschappij, zoals plastic doppen en flessen, gekleurde folie, dozen allerhande, lappen stof, ijzerdraad, verf, papier en klei. Niet onder leiding van, maar onder begeleiding van "atelierista" met kunstenaarsopleiding, virtuozen in het aanmoedigen van creatieve processen bij de kinderen. Zij leveren iets geheel anders af dan de obligate voorgekauwde kleuterwerkstukjes met nieuwjaar of met moederdag.

Hoe schadelijk zijn onze scholen en peutersuinen eigenlijk voor het kind? Komen de kinderen uit de Freinetscholen er minder bekaaid van af? ter illustratie dit: mijn oudste dochter tekende als kleuter ongemeen creatief en fantasierijk. Tijdens de vier jaar traditionele basisschool die zij onderging, zagen wij machteloos toe hoe die creativiteit en die fantasie haar deskundig werden ontnomen. Zij tekende steeds stroever, clichématiger en zonder tijdige overschakeling naar Freinet zou zij nu zijn als die kinderen die geen huis of geen zon meer kunnen tekenen zonder liniaal of passer. Opmerkelijk is dat de karikaturen en de spontane krabbels die wij soms aantreffen in de marge van haar kladschriften of op velletjes papier allerhande, nog getuigen van haar oorspronkelijke creativiteit, terwijl zij zelf deze tekeningetjes als waardeloos afdoet. Mijn jongste dochter was drie jaar jonger toen zij naar Freinet overstapte en op het einde van de basisschool bezit zij nog steeds een opvallende virtuositeit en creativiteit in haar artistieke expressie. Mijn vijfjarige zoon van zijn kant zou zich klaarblijkelijk direct thuis voelen in Reggio Emilia: in Amsterdam ging hij onmiddellijk op in het spel met de demonstratiematerialen van de tentoonstelling. Vooral de overheadprojector trok hem aan, een middel aanwezig in elk atelier in Reggio, zo ontstellend eenvoudig, waarmee de kinderen spontaan allerlei kleur- en schaduwcomposities van kleine spulletjes op de muur kunnen projecteren.

Het is mijn persoonlijke overtuiging dat het Freinetonderwijs de oorspronkelijke creativiteit van het kind niet alleen vrij intact houdt, maar ook stimuleert. De Freinetpedagogie en het concept van Malaguzzi hebben heel wat uitgangspunten gemeen, voornamelijk hun groot respect voor het kind als persoon en hun rotsvast geloof in het enorme potentieel aan mogelijkheden van ieder kind. Het kind zelf staat centraal en niet een vooraf opgemaakt leerplan dat geen rekening houdt met de behoeften van het kind op dat ogenblik. De leerkracht staart zich niet blind op wat het kind niet kan, maar kijkt precies naar wat het wel kan en van daaruit wordt het kind tot verdere ontwikkeling gestimuleerd. Maar waar liggen dat eigenlijk de verschillen? In de eerste plaats heeft het Freinetonderwijs een goed uitgebouwde methode om met geëigende technieken kinderen van de basisschool de gewenste kennis, houdingen en vaardigheden bij te brengen. Voor peuters en kleuters is Freinet niet zomaar toepasbaar; wel kan de leerkracht met ouder wordende kleuters geleidelijk aan meer en meer specifieke Freinettechnieken in de klas gaan introduceren. Niet zo bij Malaguzzi in Reggio: hier wordt uitsluitend met peuters en kleuters gewerkt en men heeft eigenlijk geen geijkte methode. In Reggio Emilia is er veeleer sprake van een overtuiging, van een uitzonderlijk enthousiasme, van een ingesteldheid; precies dit maakt het zo moeilijk de ideeën van Reggio te exporteren. Ter illustratie van hun bezielde mentaliteit volgend citaat: "Als wij ons handelen op theorieën zouden baseren, hoefden wij niet na te denken. En wij willen juist reflecteren, altijd, iedere dag." In het ontbreken van een uitgebouwd theoretisch kader situeert zich enerzijds misschien wel de kracht van de Reggiaanse pedagogie, maar tegelijk ook haar zwakte, want eens de kleutertijd voorbij, moeten de kinderen van Reggio naar de gewone lagere school.

